

David als vader

(over ouders in de Bijbel en ouderschap nu)

Inleidende woorden:

- Vanmiddag staat een onderwerp centraal waar wij allemaal – vroeger en/of nu – mee te maken hebben (gehad): als kind van onze ouders of als vader c.q. moeder of beide mogelijkheden. De meditatie gaat over ouderschap: ouderschap van personen uit de Bijbel.
- Daarnaast wil ik een aantal hedendaagse voorbeelden geven, van ouders die ik in mijn werk heb leren kennen¹. Zij hebben mij toestemming gegeven om over hun situatie te vertellen. Ik dank hen bij deze voor hun medewerking.
- Vandaag wil ik het niet zozeer hebben over bekende ouderschapsteksten zoals: Exodus 20:12², Colossenzen 3:21³, Efeze 6:4⁴ of bijv. uit Spreuken 3:1-13⁵. Die worden vaak genoeg besproken (Langhenkel, 1996, p. 69). Ook ga ik niet specifieker in op het tekstgedeelte “Onze Vader, die in de hemel zijt....”⁶. De liederen die wij in deze dienst zingen, richten ons op de Here God, Onze Vader in de hemel.
- Het thema opvoeden en opvoedingsondersteuning staat volop in de belangstelling door aandacht in allerlei media⁷, waaronder t.v.-programma’s als *Schatjes* of *Kanjers*.

MEDITATIE

Beste vrienden van de Herberg, gelovigen in onze Heer Jezus Christus,

Inleiding.

Al enige tijd geleden dacht ik aan het volgende onderwerp om een keer te behandelen tijdens een Herberg-dienst. Ouderschap in het leven van een aantal Bijbelse figuren. Allereerst dacht ik daarbij aan het boekje van Teun Stortenbeker (1995) met als titel: “*Als David je vader is ...*” Dat boekje gaat over problemen door relaties en gezagsverhoudingen binnen het gezin, met daarbij de familiegeschiedenis van David als leidraad. Ik dacht: “Dat is een boeiende invalshoek”. Het onderwerp over ouderschap in de Bijbel spreekt mij ook aan omdat ik als maatschappelijk werker elke werkdag te maken heb met ouders die zich grote zorgen maken omtrent hun kind, dat een ernstige ziekte doormaakt. En hoe slaan ouders zich door zo’n moeilijke periode heen? Hoe doen gelovige ouders dat? Wat doen zij met gevoelens van opstand, onmacht en onzekerheid? Als zij willen wegvluchten voor de bestaande situatie?

¹ Ik werk als medisch maatschappelijk werker/ouderbegeleider in het Erasmus MC-Sophia te Rotterdam. Ik werk voor de afdelingen kinderoncologie en thuisbeademing/canulezorg. Emailadres: b.deraadt@erasmusmc.nl

² “Eer uw vader en uw moeder”. Zie ook in: Deuteronomium 5:16, Matth. 15:4,19:19, Marc.7:10, 10:19, Luc. 18:20, Efeze 6:2 (Bron: Dee & Schoneveld – *Concordantie* – Baarn: Bosch & Keuning; 1971).

³ Col. 3:21: “Vaders, prikkel uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden”.

⁴ Efeze 6:4: “En gij, vaders, verbittert uw kinderen niet, maar voedt hen op in de tucht en in de terechtwijzing des Heeren”.

⁵ Spreuken 3:12: “want de Here bestraft wie Hij liefheeft ja, gelijk een vader een zoon, aan wie hij welgevallen heeft”.

⁶ Matt. 6:9. “Onze” staat voor “de gemeenschap van en met alle verloren en gevonden kinderen des Vaders”.

“Vader” is: “De Vader van Jezus Christus, die Hij kent en doet kennen. Het gebed wordt beheerst door deze naam. De Vader is de God die Jezus, de Zoon, gaf; zie Joh. 3:16 (bron: *Bijbel met kanttekeningen*, nr. 7).

⁷ Eveline de Jong-Last (2006) - Opvoeden steeds moeilijker; in: *Visie*, nr. 19, pag. 12, 13, 15. Uitg. E.O.

Waarom ontnemen zij kracht, hoop en vertrouwen? Dit zijn geen gemakkelijke vragen. Laat staan dat er simpele antwoorden mogelijk zijn.

Ik heb mij de vraag gesteld in hoeverre hedendaagse ouders iets kunnen leren van ouders die in de Bijbel voorkomen. Natuurlijk komen er in de Bijbel heel veel ouders voor, dus ik moet mij beperken in het maken van de keuze welke ouders ik naar voren haal.

Daar komt nog bij dat ik bezig ben met een opleiding voor 'ouderbegeleiding en opvoedingsondersteuning'. Nu begrijpt u nog meer waarom ik dit onderwerp uitgekozen heb om eens nader uit te pluizen. Maar daarmee heb ik het mij niet gemakkelijk gemaakt. Het idee is leuk en de uitwerking een hele opgave. Ik zal proberen een verbinding te leggen tussen ouders in de Bijbelse context en voorbeelden van ouders die ik in het ziekenhuis onder moeilijke omstandigheden heb leren kennen. Ik heb hen leren kennen als dappere, moedige ouders in soms uitzichtloze, benauwde situaties. Tot slot wil ik bij een paar opvallende communicatie-aspecten van ouders stilstaan.

We beginnen bij een paar Bijbelse personen/ouders.

David:

David heeft een bewogen geschiedenis gekend. We kennen de boeiende verhalen van zijn zalving tot koning door de profeet Samuël⁸, zijn strijd met de Filistijnse reus Goliath⁹, zijn verblijf aan het hof van koning Saul¹⁰, de achtervolgingen door Saul¹¹ van David, zijn vriendschap met Jonathan, de zoon van Saul¹². Wij kennen hem van verschillende Psalmen die aan hem worden toegedicht¹³; Psalmen uit het leven gegrepen¹⁴. Daarnaast kennen wij hem ook van zijn overspel met Bathseba¹⁵. Het kindje dat uit dit overspel geboren wordt, overlijdt later. Kijk eens naar de houding en de reactie van David tijdens deze droevige, aangrijpende gebeurtenis. David wordt in zijn leven duidelijk geconfronteerd met verlies. Wat weten wij nog meer van David? Zijn naam betekent: de geliefde! Hij regeerde van 1015-975 voor Christus en wordt als de grootste koning van Israël gezien. Hoe was David echter als vader voor zijn kinderen¹⁶? En wie waren zijn kinderen? O.a. **Amnon, Kileab, Absalom, Adonia, Sefatja en Jitream.**

We lopen deze kinderen kort even na¹⁷.

- van Michal (de dochter van Saul): bleef van David kinderloos (als straf)¹⁸
- van Ahinoam: **Amnon** (1 Sam. 25:43), Amnon ontteerde Tamar (de zuster van Absalom), werd later in opdracht van Absalom vermoord (2 Sam. 13:23-39)
- van Abigaïl¹⁹: een zoon: **Kileab** (1 Sam. 25: 39-42)
- van Maächa: **Absalom**, zijn naam betekent 'Vader is vrede'. (2 Sam. 3-3; over zijn tragische dood: 2 Sam. 13-18). Na een list vermoordt hij zijn halfbroer Amnon, vanwege diens vergrijp/sexueel misbruik van Tamar, de zuster van Absalom. David doet niets na de incest-daad van Amnon. Absalom speelt daarna voor eigen rechter.

⁸ 1 Samuël 16:1-13

⁹ 1 Sam. 17

¹⁰ 1 Sam. 18

¹¹ 1 Sam. 19.

¹² 1 Sam. 18, 1 Sam. 20:35-42, 2 Sam. 1:26

¹³ Psalm 3 t/m 41, 51 t/m 65, 68, 69, 70, 86, 101, 103, 108 t/m 110, 122, 124, 131 t/m 133, 138 t/m 145.

¹⁴ Zie voor een overzicht van Psalmen die verwijzen naar verschillende gebeurtenissen uit het leven van David: Alexander, pag. 247.

¹⁵ 2 Sam. 11-12, Psalm 51 (en evt. 32).

¹⁶ In 1 Kronieken 14:4 worden nog meer kinderen van David genoemd. Deze kinderen werden in Jeruzalem geboren.

¹⁷ 2 Sam. 3:2-5.

¹⁸ 2 Sam.6:16,20-23); zie ook over Michal: 1 Sam.14:49; 1 Sam.18:20 vv, 1 Sam. 19:11 vv; 25:44;

2 Sam. 3:14 vv.

¹⁹ De vrouw van Nabal; 1 Sam. 25; zie ook: 30:5,18.

Absalom komt afschuwelijk aan z'n einde: op de vlucht voor Joab, de krijgshoofd van David raakt hij verstrikt met zijn haren in een boom. Joab vindt hem en doodt hem vervolgens. David is daar overigens niet blij mee, want hij houdt nog steeds van zijn zoon Absalom (2 Sam. 18:1 - 19:8). Zie de schriftlezingen bij deze meditatie.

- van Haggith: **Adonia**; later wordt hij door Salomo gedood, om hem zo als troonopvolger uit te schakelen. Hij probeerde door een list via Batseba zijn positie te verbeteren. Die actie werd hem noodlottig²⁰ Salomo doorziet zijn list en dan is het geduld van Salomo over.
- van Abital: **Sefatja**; verder geen informatie over bekend
- van Eglä : **Jithream**; geen nadere gegevens bekend.

Deze 6 zonen werden te Hebron geboren.

Van Batseba krijgt hij **een kindje dat 7 dagen na de geboorte overlijdt**. In 2 Sam. 11:27 – 2 Sam. 12:27. wordt dit aangrijpende verhaal beschreven. Het verhaal van David en Batseba is erg bekend, hun overspel, het buitenspel zetten van de echtgenoot van Batseba: Uria, door toedoen van David (Uria wordt bij de voorste leger troepen gezet en vindt de dood), de boodschap van profeet Nathan doet David beseffen wat hij fout gedaan heeft. Lezen: 2 Sam. 12:15-23 > “*En de Here sloeg het kind, dat de vrouw van Uria aan David geboort had, met een ziekte. Toen zocht David God ter wille van de jongen, hij vastte en telkens, als hij naar binnen gegaan was, bracht hij de nacht door, liggend op de grond. En de oudsten van zijn huis kwamen bij hem om hem van de grond te doen opstaan, maar hij wilde niet; ook at hij niet met hen. (18) Op de zevende dag nu stierf het kind. En de dienaren van David durfden hem niet mee te delen, dat het kind dood was. Want zij zeiden: Zie, toen het kind nog in leven was, hebben wij tot hem gesproken en heeft hij niet naar ons geluisterd; hoe zouden wij dan tot hem kunnen zeggen: het kind is dood? Hij zou ons iets kwaads kunnen doen. Toen David zag, dat zijn dienaren onder elkaar fluisterden, begreep hij, dat het kind dood was. En David vroeg zijn dienaren: Is het kind dood? Zij zeiden: Het is dood. Toen stond David op van de grond, wies zich, zalfde zich en verwisselde zijn klederen; hij ging het huis des Heren binnen en boog zich neder*”. David verklaart zijn gedrag omdat hij hoopte dat door zijn vasten en zijn wenen “de Here hem genadig zou zijn, zodat het kind in leven zou blijven”. Onderhandelen met God; genade afsmeeken, op een wonder hopen; dat zie ik vaker gedaan worden door ouders in een dergelijke situatie. Ik noem dit een copingmechanisme, een manier om met bepaalde situaties om te kunnen gaan.

Na de dood van het kind gaat David tot Batseba, zij wordt opnieuw zwanger en later wordt **Salomo** geboren; de lievelingszoon van David. Zijn naam betekent: ‘de vreedzame²¹’.

Hier zie je dat David in zijn eigen vaderschap/ouder-zijn een ingrijpend proces ondergaat. Lust en verleiding waren het geweest om tot Batseba te komen. Het kind dat uit deze relatie voortkomt, wordt ziek en David vecht als een leeuw voor zijn kind: vasten, bidden, wakker blijven, liggen op de grond, niet benaderbaar voor zijn knechten. Welke ouder zou in zo'n situatie niet iets dergelijks doen? Als het kind gestorven is, handelt David anders. Hij wast zich/reinigt zich, zalft zich, wisselt van kleren, gaat naar de tempel en buigt zich daar neer voor de Here God, Jahwe, zijn God. Daar ligt de basis van zijn bestaan. Daarna keert hij terug naar Batseba.

Daarbij is de ellende nog niet voorbij. In tegendeel. Tussen de kinderen van David gaat het niet goed. Er broeit iets aan het hof, met kwalijke en verstrekende gevolgen. We hebben de verschillende geschiedenissen gelezen. Amnon vergrijpt zich aan zijn halfzuster Tamar en zal

²⁰ 1 Koningen 1 en 2:1 t/m 25.

²¹ Deze naam ligt dicht bij het Hebreeuwse woord ‘sjalom’, dat ‘vrede’ betekent. Salomo regeerde van 975-936 voor Chr. over Israël. Zie voor een studie over Salomo: Ro Willoughby –*Ontdekkingsstocht* – IBB; pag.220-223.

later om deze daad door dienaren van Absalom gedood worden. En waar is David? Hoe reageert hij? In feite doet hij niets; en dan doe je dus ook iets, zowel in zijn rol als koning als in zijn rol als vader. Hij geeft niet het voorbeeld dat nodig is.

Later wordt duidelijk dat Absalom de troon wil. David besluit te vluchten voor zijn zoon. Hij ontwijkt de (machts)strijd, hij gaat het conflict niet aan. Negatief gezegd zou je dat 'vermijndend gedrag' kunnen noemen of 'laf'. Maar misschien heeft het ook wel een andere kant. Wie kent daartoe de gedachten van David? Die andere kant is, dat David zielsveel van Absalom houdt. Hij wil hem niet kwijt. Misschien wil hij door zelf te vluchten wel diens dood voorkomen. Wie zal het zeggen? Geef hem eens ongelijk. Misschien was het wel een enorm conflict binnen in David. Een kolossaal dilemma. Daar kun je klem mee komen te zitten. Feit is dat als Absalom uit ballingschap terugkomt, dat David hem twee jaar niet wil zien en spreken. Als Joab (verwant van David en diens legeroverste/generaal) tegen het bevel van David in, toch Absalom dood, neemt David hem dat zeer kwalijk²²; zozeer had David Absalom blijkbaar lief. Blijkbaar is het voor David erg moeilijk geweest om dit aan zijn zoon over te brengen.

Dat geldt ook in de vader-zoon-relatie met Adonia. In 1 Koningen 1: 6 staat: *"Nu had zijn vader hem zijn leven lang geen verwijt gemaakt: Waarom doet gij zo? Ook was hij welgevormd van gestalte en volgde hij in geboorte na Absalom"*. David maakte hem geen verwijt, geen corrigerende opmerkingen, geen begeleiding of coaching. Er werden door David blijkbaar geen grenzen gesteld. Dat gaf ruimte voor hoogmoed bij Adonia en daar komt hij verkeerd mee uit. Wat zal David hiervan gedacht hebben? Heeft hij zich zorgen gemaakt over Adonia? Zal hij dat met iemand besproken hebben? Hoe heeft David zich daarin gevoeld? David heeft als vader dus verschrikkelijke gebeurtenissen meegemaakt. En dat in tegenstelling tot wat hij deed als herder en als koning (vele overwinningen en heldendaden).

Hanna:

We hebben een klein gedeelte gelezen over haar strijd en haar verdriet. Over haar vraag aan de Here God en later de verhooring van haar gebed. Haar man Elkana is met twee vrouwen getrouwd. Peninna heeft kinderen, doch Hanna niet. Dat is pijnlijk voor haar. Zij legt zich echter niet neer bij deze situatie en bidt in de tempel tot de Here. Als haar gebed uiteindelijk verhoort wordt en Samuël geboren is, voedt zij hem op en brengt hem naar een paar jaar bij Eli in de tempel. Daar kan hij de Here dienen. Hanna geeft haar zoon aan de Here God. Ook dat zal niet makkelijk zijn geweest voor Hanna, doch het zal haar geloofsleven gesterkt hebben. Ik denk daarbij aan haar lofzang in 1 Sam. 2:1-10. Ik vind Hanna een voorbeeld van bijzonder moederschap.

Jozef en Maria:

Zij zijn met Jezus in Jeruzalem geweest voor de viering van het Paasfeest. Op de terugreis denken zij dat Jezus wel ergens lopen zal, bij bekenden. Dat hebben Jozef en Maria blijkbaar aangenomen als vanzelfsprekendheid. Wie kent zo iets niet: je denkt dat ... dus het zal wel zo zijn ... Doch wat een ongerustheid bij de ouders van Jezus als blijkt dat hij er niet is. Hij is niet te vinden op de plek waar je hem vermoedt: spoorloos, onvindbaar, vermist! Dan gaan Jozef en Maria snel de weg terug en komen zij weer te Jeruzalem. Waar moeten zij Jezus zoeken? Zij vinden hem in de tempel bij de schriftgeleerden. Maria zegt tegen Jezus: "Wat heb je ons aangedaan. Je hebt smart veroorzaakt!" Jezus zegt echter vrij nuchter: "Wist gij niet, dat Ik bezig moest zijn met de dingen mijns Vaders?" Daar sta je dan als ouders met de

²² In 1 Koningen geeft David op zijn sterfbed de opdracht aan zijn opvolger Salomo om Joab te doden (1 Kon. 2:5, 28-34)

mond vol tanden. Jezus gaat daarna rustig met Jozef en Maria terug naar huis. De ouders zijn een ervaring rijker met hem!²³

CONCLUSIES:

Wat mij opvalt, is dat David contact zoekt met de Here God en Hem wil dienen> Hij heeft zeker z'n persoonlijke gedachten over z'n kinderen, doch hij spreekt deze gedachten niet uit en streeft niet naar correcties en verbeteringen. Door niet-ingrijpen lopen handelingen van zijn zoons uit de hand. Hoe had hij een goed voorbeeld kunnen zijn? Bij het ziek zijn van Batseba's eerste kind is David zichtbaar actief (vasten, zich wassen, zich zalven, zich omkleden e.d.). David houdt van Salomo en van Absalom; dat heeft vele kanten en een grote invloed/veel effecten op meerdere personen. Doch in plaats van verbindende liefde (actie) is er hoogmoed bij de zonen van David, moet David vluchten, is er verwijdering. Vluchten is ook actie (iemand's dood vermijden). Ook dat vraagt energie en inspanning. Het kost iets! Hanna: smeekt God een kind af en geeft haar kind aan God terug, voor zijn dienst; dat is bijzonder! Haar kind weer afstaan heeft iets moois en kost ook iets.

Jozef & Maria: lopen het eind terug naar Jeruzalem en zijn erg ongerust; ook dat kost denkwerk, energie, tijd: inzet! Hoe snap je het gedrag van je kind? Jozef en Maria hadden daar ook even tijd voor nodig; beter gezegd: Jezus moest hen dat duidelijk maken!

Andere voorbeelden (beperkt overzicht)

- Reactie Adam en Eva na het conflict tussen Kaïn en Abel; voor Eva lijkt een plaatsvervanger van Abel erg belangrijk (Gen. 4:25)
- Noach's voorbeeld naar zijn zonen, nadat de vloed verdwenen is en iedereen weer aan land is. Zijn zonen dekken hem toe! (Gen. 9:18-27)
- Rebecca: regelt voor haar zoon (Jacob) het eerst-geboorte-recht, ten koste van Ezau. Ezau boos, Izaak voelt zich bedrogen. (Gen. 27)
- De moeder van Timotheüs, die hem gelovig opvoedt; en zijn vader heeft een heel andere cultuur -> grieks²⁴.

Na deze bijbelse voorbeelden wil ik overgaan naar hedendaagse situaties van ouders in een moeilijke opvoedingssituatie.

Toepassingen²⁵: Voor de zorgvuldigheid wil ik nadrukkelijk vermelden dat de ouders die hieronder genoemd worden, mij toestemming hebben gegeven om onderstaande informatie te mogen vermelden.

De ouders van Dustin: Ik heb hen leren kennen, toen zij opnieuw met hun zoon naar het Erasmus MC-Sophia moesten voor behandeling. Zij hadden al een ingrijpend, zwaar behandeltraject van Dustin achter de rug, waaronder een noodzakelijke beenmergtransplantatie. Zijn aandoening bleek niet genezen te zijn na deze transplantatie. Het bleek dat de ziekte in een ergere vorm teruggekomen en doorgebroken was. Ouders, Dustin en de andere kinderen in het gezin schrokken geweldig van dit slechte nieuws. Zij hadden tijd nodig om de nieuwe situatie te verwerken. Ik heb veel bewondering voor de ouders; hoe zij zich staande hebben gehouden en hun weg verder uitgestippeld hebben. Hoe ga je om met deze tegenslag, als de prognose slecht is, als je de boosheid en onmacht bij je kind ziet, als je

²³ Lucas 2:40-52. Zie toelichting in: *Bijbel met kanttekeningen*, deel 7; door dr. E. Smilde; red. Bavinck & Edelkoort; pag. 182-183.

²⁴ Zie in: Handelingen 16:1-3 en 2 Tim. 1:1-7. Zie hierover een beschouwing in: *Timotheüs: gezin, geloof en gemeente* (Bob de Raadt, 2004)

²⁵ Indrukwekkend persoonlijk verhaal van Piet Boekhoud, zowel m.b.t. zijn overleden kind en m.b.t. zijn sociale betrokkenheid. Zie in: *Nederlands Dagblad*, 27 mei 2006: 'Dertigduizend kinderen en een zoon'; pag. 5, ZoZ.

zelf je verdriet voelt, de worsteling bij je partner ziet, de reacties bij de andere kinderen ziet: het is hartverscheurend! Het liefst vlucht je weg. De ouders waren open naar elkaar toe, hadden hun eigen, verschillende manieren van verwerken en aanpakken, kwamen tot een zinvolle taakverdeling (de een thuis; de ander in het ziekenhuis). Bovendien gingen zij moeilijke vragen niet uit de weg en stonden zij open voor bruikbaar advies van buitenstaanders. Daarnaast gaf Dustin duidelijk aan wat hij wel of niet wilde, hetgeen ouders werkbare ruimte verschafte. Op een intensieve, knappe manier zijn zij als gezin nog op reis geweest, zodat de wens van Dustin vervuld kon worden. Na het overlijden van Dustin is het gemis groot. Desondanks kijken de ouders terug op een sterke periode in het gezamenlijk ouderschap, met aandacht voor verdriet en goede zorg voor elkaar. Voor de moeder was het bijv. belangrijk om van mij te horen, dat zij zich enorm inzette voor haar gezin en dat ik haar 'een goede moeder' noemde. Zowel vader als moeder hebben veel persoonlijke aandacht en troost aan hun kinderen gegeven.²⁶

De ouders van Leanne gaan al 3 jaar met Leanne naar het ziekenhuis: een zware, onzekere weg. Leanne werd geconfronteerd met een levensbedreigende diagnose. Ik vind haar erg dapper, want zij heeft veel tegenslagen moeten verwerken. Op een wonderlijke manier slaat zij zich door alle ellende en beperkingen heen, gaat als het even kan naar school en probeert een zo gewoon mogelijk leven te leiden. Als buitenstaander vraag ik mij af waar zij de moed vandaan haalt. Ook de ouders zijn dapper, zijn open over hun emoties en zetten voluit hun schouders onder de noodzakelijke zorg voor Leanne. Wat er geregeld moet worden, wordt gedaan. De ouders merken dat zij pieken en dalen meemaken. Ik noem dat: 'veerkracht', steeds weer de moed vinden om door te gaan; ondanks vermoeidheid, zorg om elkaar, tegenslagen en geloofsstrijd. De ouders van Leanne hebben steun aan hun geloof (reformatorisch), doch zeker niet uitsluitend in berustende zin. In hun geloofsleven komt ook teleurstelling, onmacht, boosheid op de Heere en hoop naar voren. Hoop op genezing, hopen dat de behandeling aanslaat en dat Leanne beter wordt. Zij zoeken naar behandelmogelijkheden en zoeken het gesprek met de medische specialisten. Aan de andere kant zijn zij als ouders ook realistisch en nuchter: Leanne moet baat bij de behandeling hebben, echter niet ten koste van alles, ten koste van haar levensplezier. Hoop doet leven en Leanne geeft hen steeds weer de moed om door te vechten. De moeder van Leanne wees mij op een boekje. Daarin schrijft een moeder -met drie zorgintensieve kinderen- baat te hebben bij humor. Zij ziet humor als een gave van God, om moeilijkheden aan te kunnen (Mariëlle Kramer²⁷, 2006). Zo kunnen ouders elkaar ondersteunen en van elkaar leren, ook al lijken de gezinssituaties niet op elkaar.

De ouders van Daniël: Daniël is hun eerste kindje. Snel na zijn geboorte werd duidelijk dat er lichamelijke problemen waren. Diagnostiek gaf aan dat hij een canule in zijn luchtpijp nodig had. Een letterlijk ingrijpend besluit met veel consequenties. Er volgde een opnameperiode van ongeveer een half jaar, waarin de ouders getraind werden in de verzorging van de canule. Dus beslist geen onbezorgde start als ouders, want er was sprake van veel onzekerheid, teleurstelling en verdriet in de hele familie. Ik zag op de afdeling ouders die zorgzaam hun weg vonden in deze nieuwe, onbekende situatie. Zij stelden hun vragen, werkten samen met de afdeling en waren bezig met het voorbereiden van Daniël's komst naar huis. Uit de kerkelijke gemeente en uit de directe familiekring werd hulp aangeboden, zodat de ouders er niet alleen voor staan in de dagelijkse zorg en dat er ook tijd overblijft voor eigen hobby's en voor tijd om samen door te brengen. Dat is concrete

²⁶ Zie het gedicht 'Veerkracht'; in Hergberg-maandblad, juni 2006.

²⁷ Artikel in het Reformatorisch Dagblad, 15-02-2006: door Rudy Ligtenberg: *Mariëlle Kramer: Humor is een gave van God om moeilijkheden aan te kunnen - Elke ochtend twee busjes voor het huis.*

naasteliefde en goed gebruik maken van het sociale netwerk (De Raadt, 2001). Ik vind het knap dat de ouders in de korte tijd van hun ouderschap zoveel tot stand hebben gebracht aan eigen vaardigheden om hun zoon thuis te verzorgen en een beroep op de omgeving te doen. In dit alles stellen zij hun vertrouwen op de Here God centraal²⁸.

CONCLUSIES:

Ouders gaan voor hun kinderen, verleggen hun grenzen, raken vermoeid in de zorg voor hun kind, willen zich niet onmachtig voelen, blijven hopen (op God, op een wonder; De Raadt & Hoogervorst 2006), zoeken alternatieven, hebben steun van hun directe omgeving nodig (taak van de kerkelijke gemeente, van de buurt, van familie/vrienden etc.), willen invloed op de situatie uitoefenen, komen soms/vaak woorden te kort, willen elkaar niet kwetsen en laten dan niet het achterste van hun tong zien; zij denken des te meer en hebben hun zorgen over hun kind/hun partner; piekeren 's nachts/kunnen niet slapen of zijn veel te vroeg wakker, zoeken ieder op een eigen manier afleiding en dat is ook nodig > het is goed als er ruimte is voor verschillende benaderingen. Soms heb je tijd nodig om de hele situatie te ontrafelen, wat allemaal een rol speelt. Dat kan enorm ingewikkeld zijn. Als man en vrouw ben je nou eenmaal niet hetzelfde! Nadenken over de anderen/zorgen hebben over de ander is ook liefde/inzet/betrokkenheid. Vluchten kan ook een goede oplossing zijn, als de ander dat maar van jou zelf begrijpt. De boog kan niet steeds gespannen zijn/blijven. Kortom: er komt heel veel kijken om alles in goede banen te leiden in een dergelijke zorgwekkende, gecompliceerde, intensieve, complexe situatie. Van o.a. David kunnen wij leren om dan te bidden, te vasten, op te staan, je te wassen, andere kleren aan te trekken om zo in een andere omstandigheid te komen. In vertrouwen op God, onze Vader.

Tot slot een **gedicht van Geeske Wiersma**, getiteld: *Gebed voor mijn kinderen*²⁹. Het gedicht ken ik via mijn vader. Hij heeft het gedicht ooit overgeschreven, waarschijnlijk omdat het hem aansprak. Handgeschreven heeft het voor mij een dierbare herinnering. In de voorbereiding van deze dienst kwam dit gedicht en dus de herinnering aan mijn vader³⁰ vaak in gedachten terug. Ik draag het gedicht/gebed dan ook bij deze aan hem op.

Gebed voor mijn kinderen

*Ik leg de namen van mijn kinderen in Uw handen
Graveer Gij ze daarin met onuitwisbaar schrift
Dat niets of niemand ze meer ooit daaruit kan branden
ook niet als satan ze straks als de tarwe zijt.*

*Houdt Gij mijn kinderen vast, als ik ze los moet laten
en laat altijd Uw kracht boven hun zwakheid staan.
Gij weet hoe mateloos de wereld hen zal haten,
als zij niet in het schema van de wereld zullen gaan.*

*Ik vraag U niet mijn kinderen elk verdriet te sparen,
maar wees Gij wel hun troost, als ze eenzaam zijn en bang.
Wil om Uws naams wil hen in Uw verbond bewaren,
en laat ze nooit van U vervreemden, nooit, hun leven lang!*

Ik leg de namen van mijn kinderen in Uw handen!

²⁸ Zie ook: www.danielkoopman.blogspot.com

²⁹ Het gebed is op een tegeltje verkrijgbaar; oorspronkelijke publicatie is bij mij niet bekend.

³⁰ Mijn vader is in 1979 overleden, na langdurig ziek te zijn geweest.

Referenties:

- Alexander, D. & P. (1973/1976) – *Handboek bij de Bijbel* – Den Haag: J.N. Voorhoeve.
- Dahlby, F. (1973) – *Bijbelse woordenboek* – Baarn: Ten Have.
- Kramer, M. (2006) – *Maar verder gaat alles goed!* – Vaassen: Medema. ISBN 90 6353 470 1; 126 blz.
- Oosterhoff, Dr. B.J. (z.j.) – *De boeken 1 en 2 Samuël*; in: *Bijbel met kanttekeningen* (deel 2) – Baarn: Bosch & Keuning NV.
- Raadt, B. de (2001) – *Ademnood en mantelzorg(teams)* – Rotterdam: AZR/ Dienst Psychosociale Zorg (Erasmus MC-Sophia).
- Raadt, B. de, C. Hoogervorst (2006) – Het recht van ouders op een rechte rug; in: *Tijdschrift Ouderschap & Ouderbegeleiding*, jaargang 9, nr. 1, maart; pag. 12-18.
- Stortenbeker, T. (1995) – *Als David je vader is ...*; over problemen door relaties en gezagsverhoudingen binnen het gezin – Leiden: Uitg. J.J. Groen & Zoon; i.s.m. De Hoop.

Documentatie & achtergrondinformatie:

Algemeen over (geloofs)opvoeding & ouderschap:

- Diekstra, R. (2003) – *De grondwet van de opvoeding* – Uithoorn: Karakter Uitg. BV.
- Horst, W. ter (1994) – *Het herstel van het gewone leven* – Groningen: Wolters-Noordhoff; 4^e druk; Orthovisies 5. Subtitel: Een handreiking aan de alledaagse opvoeders in de problematische opvoedingssituatie en hun begeleiders³¹.
- Horst, dr. W. ter (1999) – *De hand van de opvoeder* – Kampen: Kok. ISBN 9043500038³².
- Horst³³, Prof. Dr. W. ter (2002) – *Onderwijzen is opvoeden*; Schoolpedagogiek; een essay voor schoolmensen – Kampen: Kok.
- McClung Jr., F. (1984) – *Het Vaderhart van God* – Hoornaar: Gideon.
- Mühlan, E. (1997, 2^e druk) – *Tussen 12 en 17; Tips voor tieners* – Kampen: Kok Voorhoeve³⁴.
- Narramore, B. (1972/1983 Ned. Vertaling) – *Ouderschap in bijbels perspectief*; positief christelijk ouderschap in een moderne samenleving – Utrecht: Novapres.³⁵

³¹ Dit boek gaat in op allerlei alledaagse vragen t.a.v. de opvoeders, het kind, de omgeving en de werkelijkheid achter de omgeving. Van harte aanbevolen als praktische gids.

³² Schrijver werkt in verhaaltrant een vijftal kernaspecten van de opvoeding uit: de breekbaarheid of kwetsbaarheid van het kind, de ontwikkeling van identiteit, de noodzaak van coaching en begeleiding (zoals iemand een kudde hoedt), het belang van betrouwbare wegwijzers/gidsen om iemand wegwijs te maken in het leven en – als vijfde – het inwijden van het kind in het Grote Geheim van het Leven. www.kokkampen.com

³³ Andere boektitels van Ter Horst: *Nieuw licht; over liefhebben, opvoeden en troosten* (1998, 2^e druk), *Christelijke geloofsopvoeding, een handreiking* (1993, 3^e druk), *Wijs mij de weg! Mogelijkheden voor een christelijke opvoeding in een post-christelijke samenleving* (1998, 5^e druk), *Eerherstel van de liefde* (1997, 3^e druk), *Over troosten en verdriet, Troost zoeken en bieden* (1999, 9^e druk).

³⁴ Heeft diverse boeken geschreven over opvoeding en christelijk geloof.

- Pas, A. van der (1994 - 2006) – *Handboek Methodische Ouderbegeleiding* (10 delen) – Rotterdam: Ad Donker/Amsterdam: SWP³⁶.
- Raadt, B. de (1996/1997) – *Relaties in gezinnen* – verslag van 3 gespreksavonden voor ouders met kinderen in diverse leeftijdsfasen; in het kader van kerkelijk werk: Vorming & toerusting – handout: met inleidingen, uitgewerkte gespreksvragen en literatuursuggesties.
- Rothuizen, H. (1986) – *Vader, wie ben ik? Identiteit, geborgenheid en zekerheid* – Hoornaar: Gideon.
- Rubin, Lillian B. (1996; 1997 Ned. vert.) – *Het onverwoestbare kind; verhalen over overwinningen op het verleden* – Amsterdam/Ambo³⁷.
- Stolk, dr. J. (eindredactie) (1992 vv): *Serie: Christelijke opvoeding*; 10 delen, vanaf de periode van zwangerschap en geboorte t/m puberteit en jong-volwassenen – Heerenveen: Uitg. Groen³⁸.

Mannen – vaderschap:

- Bright, B. e.a. (1997) – *Mannen in beweging* – Heerenveen: Barnabas.
- Borst, H., J. van Dijken, T. Senf e.a. (1996) – *Macho, manlief; over mannen* – Amsterdam: Christelijk Studiecentrum ICS; Cahier 25, jaargang 10, nr. 1, maart 1996; pag. 48-57.
- Crabb, L., D. Hudson & A. Andrews (1995) – *Het sterke geslacht; zin en onzin over de flinkheid van de man* – Driebergen: Navigator Boeken.
- Langhenkel, D. (1996) – *Man naar Gods hart* – Zoetermeer: Uitg. Boekencentrum; pag. 60-69.

Rouw en verlies

- Bernstein, Judith R. (?) – *Als verdriet blijft; Overleven na het verlies van een zoon of dochter* – Diemen/Amsterdam: Omega Boek.
- Keirse, M. (2000) – *Helpen bij verlies en verdriet; een gids voor gezin en de hulpverlener* – Lannoo.
- Keirse, M. (2004) – *Omgaan met ziekte, een gids voor de patiënt, het gezin en de zorgverlener* – Lannoo. Bevat een hoofdstuk over kinderen en ziekte: pag.255-272.
- Kübler-Ross, E. (1983) – *Kinderen en de dood* – Ambo; vooral hoofdstukken: 5, 9 en 13.
- Pauw, Guido de (1996) – *Een kind sterft. Op weg met rouwende ouders* – Leuven: Davidsfonds; ISBN 9061529387. Over: Als de nacht valt (deel 1) en het toch weer morgen wordt (deel 2).³⁹
- Polspoel, A.R.M. (1993) – *Wenen om het verloren ik* (over de verwerking van het verlies van een dierbare en de hulpverlening aan rouwendenden) – Gooi en Sticht.
- Robertson, J. (1979) – *Jonge kinderen in het ziekenhuis* – Rotterdam: Kooyker.

³⁵ Van deze schrijver verscheen het interessante boek: 'De waarde van Zelfrespect; een op de Bijbel gebaseerde visie op zelfrespect, narcisme en andere waarden' (1979, Ned. Vertaling; Laren: Novapres).

³⁶ Enige titels in deze serie: *Ouderbegeleiding als methodiek, Naar een psychologie van ouderschap, De weerbarstige praktijk van alledag* (nr. 10; 2001), *Eert uw Vaders en uw Moeders* (nr. 3; 2005).
www.ouderbegeleiding.nl

³⁷ Aangrijpende, indrukwekkende levensverhalen van personen die een veelheid van ellende in hun jeugdijaren weten om te zetten tot een bron van levenskracht, ondanks de meegemaakte armoede, mishandeling, beperkingen, onderdrukking en geweld.

³⁸ Serie over opvoeding die zich vooral richt op gelovigen die behoren bij de reformatische gezindte.

³⁹ Deze ouder spreekt/en schrijft uit eigen ervaring over het verwarrende proces van verdriet en rouwverwerking. De Pauw werd geboren in 1932 en verloor 2 kinderen aan de ziekte Cystic Fibrosis (taaislijmziekte of mucoviscidose). Gaat ook in op levensbeschouwelijke aspecten.

- Schaap, G-J (2006) – Bijna was ds. André Troost zijn geloof kwijt; in: *Visie*, nr.19, pag. 72,73, 75. Uitg. E.O.⁴⁰
- Vos, M. (2005) – *Een stoel in de hemel* – Heerenveen: Uitg. Columbus; 33 blz., boek voor kinderen, vanaf 4 jaar⁴¹.

Diversen:

- *Tijdschrift Ouderschap & Ouderbegeleiding* – Amsterdam: Uitg. SWP.
- *Aan de hand*, tijdschrift voor bewust christelijk opvoeden; www.aandehand.nl ; biedt digitaal doorblader-exemplaar.
- Websites: www.eo.nl/portals/themes : opvoeding; www.loketopvoedcursussen.nl ; www.opvoedadvies.nl ; www.ouders.nl
- NCP: Netwerk van Christen-Pedagogen .Vereniging van pedagogen die bewust zoeken naar een verbinding tussen christelijk geloven, opvoedingsdenken en –handelen. Actief bezig willen zijn met gezamenlijke bezinning, studie, ontmoeting en reflectie. www.icsnet.nl/netwerken/ ICS: Forum voor geloof, wetenschap en samenleving.⁴²

Geloofsbelijdenis van een jongere:

Het kruis in het hart

Het kruis in het hart
herinnert mij er aan wat ik geloof
dat Jezus is geboren in een stal
dat ik Jezus volgen wil
dat ik wil doen wat Jezus deed
dat ik het echte leven wil.

Het kruis in het hart
herinnert mij aan de liefde van Jezus aan mij
dat ik 2000 jaar vrij ben
dat ik Hem prijs onder alle omstandigheden
dat ik echt voor Hem wil gaan
dat ik weet dat Hij liefde is.

Het kruis in het hart
herinnert mij aan mijn vriend Jezus
dat ik met Hem wandelen wil
dat Hij Jezus, Christus, Zoon van God en Verlosser is
dat ik van Hem hou
dat ik in de Bijbel geloof, de beste informatie ooit.

Het kruis in het hart

⁴⁰ In dit artikel vertelt ds. Troost dat hij zijn dochttertje ooit heeft moeten begraven. Ook twee broers van hem moesten een kind begraven. In het boek *'Morgen zal het Pasen zijn'* gaat hij op moeilijke pastorale vragen m.b.t. verlies in. Recent verscheen van ds. Troost zijn 50-ste boek: *'Dat Koninkrijk van U – Hoe kan Jezus Messias zijn?'* (Uitg. Boekencentrum).

⁴¹ Mariska Vos schreef en illustreerde dit boek n.a.v. het overlijden van Ivan, het zoontje van goede vrienden van haar en het beste vriendje van haar zoontje Tim. Zie artikel in *Ned. Dagblad 21-09-2005*: "Troost is een effectieve pleister", geschreven door Sophia Geuze (Bijlage Leven & Welzijn, pag. 1).

⁴² NCP-ICS organiseren in samenwerking met Sensor op 24 nov. 2006 een congres over 'opvoedingsonzekerheid'; n.a.v. het 45^e cahier van ICS.

herinnert mij er aan dat ik in vrede kan leven
dat ik in Hem geloof en Hij mijn vriend is
dat ik weet: Hij is opgestaan en leeft
dat ik Hem wil prijzen
dat ik later voor eeuwig bij Hem wil zijn.

Het kruis in het hart
herinnert mij aan het kruis in mijn hart!
Hallelujah, Amen.

© Dorianne de Raadt; tekening en gedicht (mei 2006)

GEBED:

Here God

Aan het einde van deze dienst danken wij u voor de voorbeelden die wij vanmiddag gehoord hebben.

David had het niet gemakkelijk met zijn zonen. Voor Absalom ging hij zelfs op de vlucht. Hij hield van hen, doch hij raakte wel met hen in conflict.

Toen zijn kindje van Batseba ernstig ziek werd, ging David vasten, op de grond liggen; bidden en smeken om het leven van dit kindje.

Toen het kind overleden was, ging David een andere fase in; heel bewust en heel doelgericht. Zo heftig kan het toegaan in ons leven. U kent onze gedachten en wij mogen onze gedachten bij U brengen.

Heer wij bidden u voor de lijdende kerk. Voor hen die vanwege hun geloof in U vervolgd worden. Wilt U hen en hun gezin/familie kracht geven.

Wij bidden U voor hen die in een verslavingskliniek zitten en willen loskomen van hun verslaving.

Heer, U kent ons en onze gedachten. Wij danken U voor Uw liefde en Uw aanwezigheid.
Amen.